16. marraskuuta 2023
Kirjallinen asiantuntijalausunto
BIOS-tutkimusyksikkö

Eduskunnan talousvaliokunta

Asiat:
HE 52/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Euroopan unionin hiilirajamekanismia koskevan asetuksen toimeenpanosta ja Tullin hallinnosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta: https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+52/2023

Lausunnon pääsanomat:

- BIOS-tutkimusyksikkö suhtautuu EU:n hiilirajamekanismiin myötämielisesti. Kansainvälisessä markkinaehtoisessa vihreän siirtymän ohjauskehikossa hiilirajamekanismi on tärkeä toistaiseksi puuttunut palanen, joka edistää saastuttaja maksaa -periaatteen toteutumista.
- Hallitus esittää asiassa Tullia EU:n toimivaltaiseksi viranomaiseksi, joka vastaisi asetuksen mukaisesta valvonnasta sekä seuraamuksien määräämisestä. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaisi asetuksen kansallisen toimeenpanon kehittämisestä ja seuraamisesta. Nämä esitykset ovat kannatettavia.
- Hiilirajamekanismin ulkomaankaupassa ja ulkosuhteissa aiheuttavia seuraamuksia on syytä ennakoida ja seurata tarkasti. EU:n on tehtävä täydentäviä toimia, jotta hiilirajamekanismi johtaa vähähiilistymispolulle muilla merkittävillä talousalueilla, esimerkiksi niiden omien päästökauppajärjestelmien myötä, eikä EU:ta koskevien kauppasotien polulle, esimerkiksi muita kuin hiilipäästöjä koskevien muiden talousalueiden asettamien rankaisutullien myötä.

Kiitämme mahdollisuudesta lausua eduskunnan talousvaliokunnalle EU:n hiilirajamekanismia koskevan asetuksen toimeenpanosta.

Hallituksen esityksessä esitetään Tullia EU:n hiilirajamekanismia koskevassa asetuksessa tarkoitetuksi toimivaltaiseksi viranomaiseksi, joka vastaisi asetuksen mukaisesta valvonnasta sekä seuraamuksien määräämisestä. Esityksen mukaan Työ- ja elinkeinoministeriö vastaisi asetuksen kansallisen toimeenpanon kehittämisestä ja seuraamisesta. Nämä esitykset ovat kannatettavia. Käytännön toteutuksen kannalta on keskeistä, että Tullilla on jatkossa kattavat valtuudet määrätä riittäviä seuraamuksia hiilirajamekanismiin liittyvissä rikkomuksissa.

BIOS-tutkimusyksikkö suhtautuu EU:n hiilirajamekanismiin myötämielisesti. Sen perusperiaate, jonka mukaan saastuttaja maksaa ilmastohaitan, on hyvä lähtökohta EU:n ilmastopolitiikalle. Tällä hetkellä EU:n päästökauppaa koskeva sääntely ei seuraa riittävästi tätä periaatetta. Hiilirajamekanismin käyttöönotto asetuksen mukaisella tavalla on tästä näkökulmasta selkeä parannus tilanteeseen.

EU:n hiilirajamekanismia koskevaa asetusta ja sen vaatimia viranomaistoimenpiteitä voidaan pitää ennakoitavana, sillä ne ovat linjassa EU:n ilmastopoliittisen- ja oikeudellisen kehityksen kanssa. Hiilirajamekanismi mahdollistaa päästökaupan ilmaisoikeuksien jaon vähentämisen ja jaon tarkentamisen esimerkiksi Euroopan tilintarkastustuomioistuimen ehdottamalla tavalla[1]. Asetus tarjoaa pitkän siirtymäajan (2026-2034) päästöoikeuksien ilmaisoikeuksista luopumiseen, joten hiilivuotoon alttiit toimijat voivat varautua tulevaan kehitykseen. Raportointi on ensimmäinen vaihe siirtymää ja sen huolellinen ja asianmukainen toteuttaminen on tärkeää hallitun ja tasa-arvoisen siirtymän varmistamiseksi.

Käytännössä EU:n hiilirajamekanismilla tehostetaan päästökaupan tehokkuutta Euroopan hiilivuodon näkökulmasta, mikä on erityisen tärkeää Euroopan ilmastotavoitteiden ja -toimien (Fit for 55 -lakipaketti) kannalta ja sopusoinnussa EU:n sisämarkkinalainsäädännön kanssa. Suomen on syytä tukea tehokasta päästökauppaa, joka tukee puhtaan teknologian edelläkävijöitä. Hiilirajamekanismi kannustaa luomaan puhtaalle teknologialle markkinoita EU:n rajojen ulkopuolella lisäten siten suomalaisten tuotteiden vientipotentiaalia. Hiilirajamekanismi on tärkeä myös Suomen talouden mahdollisen hiilivuodon välttämiseksi ja osana tehokasta päästökauppaa edistää hiilineutraaliuden saavuttamista.

Globaalisti vähähiilisyyttä edistävänä ratkaisuna EU:n hiilirajamekanismin onnistumisen määrittää lopulta, miten siihen reagoidaan muilla merkittävillä talousalueilla. Hiilirajamekanismin ulkomaankaupassa ja ulkosuhteissa aiheuttavia seuraamuksia on syytä ennakoida ja seurata tarkasti. EU:n on tehtävä täydentäviä

[1] Euroopan tilintarkastustuomioistuin, “EU:n päästökauppajärjestelmä: maksutta jaettavat päästöoikeudet on kohdennettava paremmin”, 2020, https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/emissions-trading-system-18-2020/fi/

toimia, jotta hiilirajamekanismi johtaa vähähiilistymispolulle muilla merkittävillä talousalueilla, esimerkiksi niiden omien päästökauppajärjestelmien myötä. Geopoliittisesti on tärkeää, ettei EU:n hiilirajamekanismi johda kauppasotien polulle, esimerkiksi muiden talousalueiden asettamien - ei hiilipäästöjä koskevien - rankaisutullien muodossa.

Kunnioittavasti,

BIOS-tutkimusyksikkö

Lisätietoja:
Ekonomisti, tutkija Jussi Ahokas
jussi.ahokas@bios.fi
044-9481484

BIOS on itsenäinen monitieteinen tutkimusyksikkö, joka tutkii ympäristö- ja resurssitekijöiden vaikutuksia suomalaiseen yhteiskuntaan – talouteen, politiikkaan, kulttuuriin – ja kehittää päättäjien ennakointikykyä. BIOS pyrkii tutkimustyöllään tukemaan ekologisen jälleenrakennuksen edellytyksiä Suomessa ja maailmassa.